

ARMÁDY SOUDOBÉHO IMPERIALISMU

Podplukovník
RSDr. Miroslav R y š k a , CSc.

V období zostřené třídního zápasu s odpůrci zmírňování mezinárodního napětí, odzbrojení a mírového soužití je jedním z hlavních úkolů dále zvyšovat úroveň informovanosti a hlubokého marxisticko-leninského poznání našeho potenciálního protivníka. K tomu velmi dobře poslouží práce J. Hraběte: Armády soudobého imperialismu, Praha, Naše vojsko 1977, 152 s. Autor z důsledně marxisticko-leninských pozic, hluboce zasvěceně, fundovaně, přesvědčivými argumenty, zajímavě a v mnohém nově vykreslil sociální portrét soudobých ozbrojených sil hlavních imperialistických států v širším kontextu jejich vnitřní a zahraniční politiky, včetně jejich postavení a úlohy v sociální struktuře buržoazní společnosti.

Uplatnění teoreticko-metodologických principů marxisticko-leninské kritiky buržoazní sociologie vojenství, využití odkazu klasiků marxismu-leninismu, kritická práce s rozsáhlým empirickým materiálem, z něhož autor vyvozuje svá zobecnění, prolíná všemi kapitolami knihy. Přísna logická struktura jednotlivých kapitol, členěná ve výrazné formulaci hlavních myšlenek, důkazů a argumentů, výstižných slovních ilustrací, shrnutí a hodnocení v závěrech kapitol spolu s úsporným a srozumitelným jazykem usnadňují čtenáři orientaci v látce i hluboké pochopení hlavních myšlenek.

V jedenácti kapitolách seznamuje autor čtenáře s výběrem hlavních poznatků svého mnohaletého studia ozbrojených sil hlavních imperialistických států.

V první kapitole, „Obecná východiska sociologické analýzy armád soudobého imperialismu“ se autor zabývá základními teoretickými a metodologickými otázkami sociologického přístupu k tématu. Rozvinutí tezí materialistického pojetí dějin v těsné závislosti válek a armád na charakteru společenskoeconomické formace, myšlenek o vzájemné podmíněnosti ekonomiky, politiky a vojenství, je důležitým východiskem přístupu k analýze ozbrojených sil soudobého imperialismu.

Materialistické pojetí dějin prokázalo

na základě analýzy historie vojenství, že tato oblast se rozvíjí podle stejných přírodních historických zákonů jako vývoj celé společnosti. Leninovu analýzu politického profilu imperialismu jako „tendence k násilí a reakci vůbec“ potvrzuje jeho celý dosavadní vývoj. Novým jevem v současných podmínkách je, že se ozbrojené síly imperialistických států z pouhého nástroje politiky postupně staly významným aktérem tvorby politických rozhodnutí.

Druhá kapitola, „Globální strategie soudobého imperialismu a jeho ozbrojené síly“, ukazuje úlohu ozbrojených sil imperialistických států v širším kontextu třídního boje mezi socialismem a kapitalismem ve světovém měřítku. Hlavním posláním této globální strategie je znovu získat ekonomickou, politickou, ideologickou a vojenskou převahu nad revolučními i kontrarevolučními procesy ve světě s cílem zvrátit zákonitý vývoj lidstva k socialismu. Vedoucí úlohu v koncipování a realizaci globální strategie hrají USA.

Globální strategie soudobého imperialismu je jedním z objektivních východisek vojenské politiky socialistického společenství i vojenské politiky naší strany. Zároveň je důležitým předpokladem hlubšího pochopení požadavků, místa a úkolů, které klade členství v koalici na naší zemi a její ozbrojené síly.

Třetí kapitola, „Úkoly a funkce buržoazních ozbrojených sil“, se zabývá zejména změnami v obsahu a cílovém zaměření funkcí armád hlavních imperialistických států. Tendence k politické reakci a násilí je hlavní vývojovou tendencí imperialistických armád v celém dosavadním průběhu historického vývoje. Tato tendence dále zesílila zejména po druhé světové válce, jak o tom přesvědčivě svědčí četná fakta shrnutá v tabulkách (č. 6, 7 a 8).

Na základě zobecnění historického materiálu a uplatnění konkrétně historického a třídního přístupu dělá autor vyčerpávající, výstižnou a precizní klasifikaci hlavních funkcí soudobých imperialistických států.

Čtvrtá kapitola, „Početní stavy buržoaz-

ních ozbrojených sil“, hovoří o soustavě absolutních a relativních ukazatelů místa, významu a úlohy ozbrojených sil v sociální a ekonomické struktuře USA, Francie, Anglie a NSR. Autor zdůrazňuje úlohu relativních ukazatelů. Např. ekonomické ukazatele stupně militarizace svědčí o tom, že ozbrojené síly soudobého imperialismu jsou největší, nejmasyvnější a nejmocnější sociální organizací svého druhu. Soustředují totiž tolik pracovních sil, jako žádný jiný podnik a předčí dokonce i celá národohospodářská odvětví. V mocenské struktuře působí jako mohutná skupina sociálního nátlaku. Jsou největší a nejorganizovanější vzdělávací a výchovnou institucí, která ovlivňuje práci a život miliónů lidí. V dalších kapitolách jsou přesvědčivé důkazy o tom, že armády soudobého imperialismu vyvíjejí soustavné cílevědomé úsilí, zaměřené k vytvoření optimálních podmínek pro ovlivňování života buržoazní společnosti.

Další, pátá kapitola, „Profesionalizace ozbrojených sil — výraz prohlubující se reakční podstaty soudobého buržoazního vojenství“ a šestá kapitola, „Důstojnický sbor — představitel zájmů a vykonavatel vůle monopolistické buržoazie“ spolu úzce souvisí.

Tendence k profesionalizaci buržoazních armád je univerzální a neustále sílí, neboť nejlépe odpovídá potřebám a zájmům monopolního kapitálu. Monopolní buržoazie je přesvědčena, že profesionální armáda je nejspolehlivější a nejspolehlivější oporou jejího panství ve věku vědeckotechnické revoluce.

Cíle profesionalizace se odráží v třídním výběru a sociálních charakteristikách důstojnického sboru. Autor na faktech vyvrací mýtus buržoazních sociologů, že složení důstojnického sboru odpovídá sociální struktuře společnosti. Důsledný třídní výběr, zejména do vyšších funkcí, se projevuje i v politické a ideologické orientaci důstojnického sboru. Ta se vyznačuje konzervativností, tradicionalismem a reakční vyhraněnou antikomunistickou orientací. Historické zkušenosti svědčí o těs-

ném sepětí důstojnického sboru buržoazních armád s fašismem, neboť zrod a vývoj fašistických diktatur není možný bez účasti militaristických sil, které disponují prostředky ozbrojeného násilí. Dílčí přesuny ve struktuře důstojnického sboru nic nemění na základní skutečnosti, že důstojnický sbor je představitelem zájmů a spolehlivým vykonavatelem vůle monopolistické buržoazie.

Sedmá kapitola, „Sociologická charakteristika buržoazní vojenské organizace“ řeší tři profilující problémy. První je obecná charakteristika buržoazní vojenské organizace. Druhý problém se týká charakteristiky stratifikačních procesů, rozporů a konfliktů soudobé buržoazní vojenské organizace. Autor sleduje, jak se základní rozpor kapitalistické společnosti promítá do struktury sociálních vztahů uvnitř buržoazní vojenské organizace a determinuje její rozvrstvení. Třetím problémovým okruhem jsou nové jevy v sociální struktuře vojenské organizace vyvolané vědeckotechnickou revolucí ve vojenství. Její důsledky se projevují ve změnách struktury činností, v diferenciaci profesí u důstojnického sboru i mužstva, růstem nároků na koordinaci a řízení, inflací hodnot atd. Sociální důsledky těchto změn se projevují v nových nárocích na řízení a velení, na proces utváření kázně, ve výcviku a výchově a vyvolávají řadu neřešitelných konfliktů, které vyúsťují v permanentní organizační krizi. Tyto konflikty působí na pozadí základního třídního rozporu mezi buržoazií a proletariátem, který prohlubuje jejich vliv na labilitu buržoazní vojenské organizace a staví vojenské autority před řadu neřešitelných dilemat.

V osmé kapitole, „Bojové motivace, postoje k vojenské službě a morálka“ autor analyzuje podstatu krizových jevů v těchto oblastech v ozbrojených silách USA, NSR a Francie. Bojové motivace a morálka každé armády je těsně spjata s charakterem sociálně ekonomického systému, kterému slouží. Do soustavy bojových motivací a morálky vojáků buržoazních armád se promítají důsledky celkové ekonomické, poli-

tické a morální krize buržoazní společnosti. Pokusy překonat tuto krizi vnitřními reformami a pomocí arzenálu antikomunismu selhávají. Tyto neúspěchy vedou znovu k tomu, že východisko krize je hledáno v orientaci na profesionální armádu, v totální manipulaci a donucení, které mají zabezpečit tolik potřebnou sociální soudržnost ozbrojených sil a překonat sociální a třídní konflikty, které rozkládají buržoazní vojenskou organizaci.

V deváté kapitole, „Ideologická výchova v ozbrojených silách soudobého imperialismu“, autor ukazuje zejména přehodnocení dříve opomíjené a podceňované ideologické výchovy vojáků, zvláště v ozbrojených silách USA. Pozornost věnuje zvláště nostem ideologické výchovy v armádách USA, Francie, Velké Británie a NSR.

Docenění ideologické výchovy vojáků je výrazem přiznání rozhodující úlohy lidského činitele v soudobé válce i vážné obavy z procesů, které vyvěrají z všeobecné krize kapitalismu a projevují se v civilní společnosti i v ozbrojených silách. Přes dílčí odlišnost ideologické výchovy v jednotlivých armádách je její podstatou vyhraněný antikomunismus a jeho zvláštní forma — antisovětiismus. Antisovětiismus je hlavní zbraní v ospravedlňování militarizace, vojenských provokací, válek, válečné psychózy, strategických i takticko-operačních záměrů a zdůvodňování dalších kol závodů ve zbrojení.

„Úloha ozbrojených sil v sociální struktuře imperialistických států“ je název desáté kapitoly. Má dvě části. Prvá ukazuje růst odporu revolučních, demokratických a mírumilovných sil proti militarizaci uvnitř kapitalistických zemí. Ve druhé části jsou fakta o hlavních směrech úsilí a výsledcích rostoucí úlohy ozbrojených sil v politické a sociální struktuře hlavních imperialistických států. K boji o získání ideologické nadvlády ve společnosti využívají ozbrojené síly a militaristické kruhy obrovské finanční materiální a technické prostředky.

Mimořádné úsilí vyvíjejí ozbrojené síly k získání politické nadvlády v zahraniční

a vnitřní politice. Využívají a dále aktivizují mimo jiné různé vojenské a polovojenské instituce, které plní řadu funkcí v rámci úsilí o dosažení úplné militarizace společnosti. Významným činitelem, který poskytuje ozbrojeným silám všestrannou podporu, je vojenskoprůmyslový komplex.

Práce vyúsťuje v závěrečné, nejobsáhlejší jedenácté kapitole, „Vojenskoprůmyslový komplex — nástroj reakční politiky monopolistické buržoazie“. V posledních 30 letech došlo k výraznému rozšíření militarismu. Jeho doménou se staly západoevropské státy, především však USA, kde dosáhl nejnebezpečnějších rozměrů.

Pozoruhodná je analýza specifických rysů vzniku a vývoje militarismu v USA, která usnadňuje čtenáři hlouběji porozumět a pochopit politiku střídajících se amerických vládních garnitur. Zároveň si autor všímá militarismu jako mezinárodního jevu. Ukazuje omezenost buržoazní kritiky militarismu, Leninův přínos a východiska marxisticko-leninské kritiky. Pro ně je charakteristický v první řadě konkrétní historický a třídní přístup, komplexnost respektující skutečnost, že militarismus představuje soubor vzájemně se podmiňujících a prostupujících procesů, které vyvěrají především z ekonomické základny kapitalismu; jeho centrem a základnou je aliance nejmocnějších představitelů ekonomiky, politiky a vojenství — vojenskoprůmyslový komplex.

Sociologická analýza ekonomických

zdrojů vzniku, vývoje a růstu vlivu vojenskoprůmyslového komplexu vyúsťuje v závěr, že „militarizace ekonomické základny nutně vede k militarizaci nadstavbové, institucionální sféry buržoazní politické struktury... která zpětně oplivňuje ekonomický život země a urychluje militarizační procesy v něm probíhající...“ (s. 136). Tak novými fakty dokazuje autor obecnou platnost marxisticko-leninské teze o dialektické jednotě ekonomické základny a společenské nadstavby kapitalistické společnosti. Vznik a vývoj vojenskoprůmyslového komplexu je zákonitým jevem, který v současné etapě vedl mimo jiné ke změně politického systému USA v diktaturu nejreakčnějších sil monopolistické buržoazie. Současně přispívá k procesu dalšího zespolečnění výroby, prohlubuje všechny rozpory soudobé kapitalistické společnosti a tím urychluje vytváření materiálních předpokladů zániku imperialismu.

Práce je kritickou marxisticko-leninskou analýzou soudobých armád předních imperialistických států. Přináší další nové, objevené informace o sociálním portrétu ozbrojených sil soudobého imperialismu. Zároveň je příkladem fundované marxisticko-leninské kritiky buržoazní sociologie vojenství. Kniha velmi dobře poslouží všem vojákům, zejména mladým důstojníkům, k prohloubení a rozšíření znalostí vojenskopolitické problematiky soudobého imperialismu i vojenskopolitických aspektů mezinárodních vztahů.